Suomen ympäristökeskus SYKE
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Hanna Salmenperä
KTK KJK Jäte ja kiertotalous

5.5.2021

SYKE/2021/1232

Eduskunnan talousvaliokunta

Tiistai 11.5. klo 12.35

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö, HE 40/2021 vp

Asia: HE 40/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

SYKEn lausunto HE 40/2021 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sisältää monia ympäristön ja luonnonvarojen säästävän käytön kannalta tärkeitä uudistuksia. Toteutuessaan laki tulee myös lisäämään kierrätykseen ja kiertotalouteen liittyvää liiketoimintaa sekä työllisyyttä. SYKE katsoo, että lakiesitys vauhdittaa kierrätyksen ja kiertotalouden edistymistä hyvällä tavalla ja toivoo, että jäteala sitoutuisi yhteistyössä edistämään jätelainsäädännön periaatteita.

Jätteen synnyn ehkäisy on jätehuollon elinkaaritutkimusten mukaan ympäristövaikutuksiltaan paras toimintatapa. Esityksen mukaan kunnan, tuottajan tai muun jätteen ammattimaista keräystä harjoittavan on jätteen keräyksen yhteydessä varattava uudelleenkäytön valmistelua harjoittaville tahoille mahdollisuus saada käyttöönsä uudelleenkäytön valmisteluun soveltuva jäte. Tämä on tärkeä uudistus uudelleenkäytön mahdollisuuksien lisäämiseksi. Työvoimavaltainen uudelleenkäyttöä edistävä toiminta tarvinnee myös kohdennettuja tukitoimia esim. alempaa ALV, jotta käytettyjen tavaroiden kysyntä sekä uudet kulutustottumukset vahvistuvat.

Kierrätysasteen nostoon tarvitaan useita samanaikaisesti käytettäviä ohjauskeinoja ja toimia. Jätevirtamallinnus osoittaa, että kierrätysasteen nostamiseksi tulee sekä kotitalouksien että hallinto-palvelu- ja elinkeinotoiminnan jätteiden kierrätystä lisätä merkittävästi. Erityisen merkityksellisiä jätevirtoja ovat biojäte ja muovi sekä jossain määrin myös kartonki. Tuomalla lajittelumahdollisuus lähelle jätteen syntypaikkaa, lajiteltujen jätteiden saannot kasvavat. [1]

[1] Salmenperä, H., Kauppila, J., Kautto, P., Sahimaa, O., Dahlbo, H., Kaitazis, N., Autio, I., Niskanen, A., Kemppi, J., Papineschi, J., von Eye, M., Durrant, C., Tamquy, T. 2019. Yhdyskuntajätteen kierrätyksen lisääminen Suomessa - toimenpiteet ja niiden vaikutukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja.

HE:n mukaiset tiukentuvat ja paremmin kohdistetut erilliskeräysvelvoitteet ovat merkittävä keino lisätä kierrätystä. Velvoiterajoista on mahdollisuus poiketa löyhempään suuntaan laissa mainittujen tiukkojen edellytysten täyttyessä. Poikkeamisten laaja määrä kuitenkin alentaa kierrätysastetta. Siksi on hyvä, että mahdollisuutta poiketa velvoiterajoista löyhempään suuntaan on rajoitettu enintään 5 vuoteen.

Jätehuollon elinkaaritutkimusten valossa erilliskeräyksen laajentaminen suuremmalle kiinteistöjoukolle kasvattaa monissa tapauksissa jätehuollon haitallisia ilmastovaikutuksia. Keräyksen aiheuttamia negatiivisia ilmastovaikutuksia voidaan hillitä keräys- ja kuljetusjärjestelmiä kehittämällä (monilokero- ja kimppakeräys), keräysautojen käyttövoimavalinnoilla sekä jäteastioiden harvennetuilla tyhjennysväleillä. Lyhyellä aikavälillä ja nykyisessä toimintaympäristössä jätehuollon kustannukset lisääntyvät, kun erilliskeräystä laajennetaan. Jätehuollon kustannuksia voidaan myös hillitä uusien keräystapojen käyttöönotolla. Suomeen tarvitaan enemmän käytännön kokemusta ja sitä myötä kertyvää kustannustietoa esimerkiksi monilokerokeräyksestä ja hyötyjätejakeiden yhteiskeräyksestä erilaisilla alueilla. Pitkällä tähtäimellä kierrätysasteiden tavoittelu voi olla Suomelle jopa kannattavaa. Tämä edellyttää kierrätysmarkkinoiden kehittymistä, jätehuollon vastuunjaon selkeyttämistä ja toimijoiden välisen yhteistyön tiivistämistä.[2]

Erilliskeräysvelvoitteet eivät yksin riitä kierrätyksen lisäämiseen. Tarvitaan myös lajittelutehokkuuden nostoa. Lähelle tuotu lajittelumahdollisuus, valistus ja neuvonta lajittelun tärkeydestä sekä lajitteluun kannustavat jätemaksut ovat keinoja, joita yhdistämällä päästään lähemmäksi tavoitteita.

SYKEn mielestä HE:n jätteen kuljetusjärjestelmäratkaisuihin liittyy kierrätyksen lisäämisen näkökulmasta useita huolia. Esityksessä olevaa ratkaisua parempi vaihtoehto olisi ollut siirtää kaikki kotitalouksien jätteiden kuljetukset kunnan järjestettäväksi. Kunnan järjestämässä jätekuljetuksessa kunnilla on mahdollisuus ottaa laajasti käyttöön lajitteluun kannustavat tai punnituksiin perustuvat jätemaksut. Näissä maksutavoissa sekajätteen tuottaminen tulee kiinteistölle kalliimmaksi kuin hyötyjätejakeiden keräys. Sen sijaan kiinteistöittäisessä jätekuljetuksessa kunnan määräysvalta ei riitä lajitteluun kannustavien ja painoon perustuvien sekajätemaksujen käyttöönottoon. Esityksen mukainen kahden sekajätekuljetusjärjestelmän malli ei mahdollista Suomessa systemaattista siirtymistä lajitteluun kannustavien jätemaksujen käyttöön. [3]

Kaksoiskuljetusjärjestelmä aiheuttaa myös sääntelytaakkaa ja -kustannuksia kuntalaisille, yrityksille ja viranomaisille sekä suoraan että välillisesti. Järjestelmä on jo vuosikymmeniä hankaloittanut jätealan kehittämistä ja sopii heikosti tilanteeseen, jossa riitojen sijaan tulisi edistää toimijoiden yhteistyötä kiertotalouden vauhdittamiseksi.

Kuljetusjärjestelmäkysymys jakaa vahvasti jätealaa, mutta yhdestä asiasta ollaan varmasti yhtä mieltä. Tarvitsemme luotettavaa jätetietoa päätöksenteon tueksi. Kaksoiskuljetusjärjestelmä ei nykyisellään mahdollista alueellisen jätetiedon seurantaa, eikä jätteen alkuperätiedon säilymistä. Tarkka ja luotettava

[2] Papineschi, J., von Eye, M., Durrant, C., Tomes, T. 2018. Increasing Recycling Sustainability in Finland - Cost Analysis of the Methods of Increasing Recycling. Final Report. 5th November 2018. Eunomia Consulting.
[3] Salmenperä, H., Dahlbo, H., Turunen, S., Ukkonen, A., Hämäläinen, T., Nummela, E., Ojala, S., Haavisto, T., Laaksonen, J., Vanhatalo, M. 2019. Punnitukseen perustuva kotitalouksien jätemaksujärjestelmä - toteuttajan tietopaketti. Ympäristöministeriön julkaisuja.

tieto tukee oikeiden ohjauskeinojen valintaa ja kohdistamista ja helpottaa yhteistä päätöksentekoa. Jos kuljetusjärjestelmäasia etenee HE:n mukaisesti, tarkemman tiedon kerääminen tulisi mahdollistaa jäteyrityksiin kohdistuvilla raportointivelvoitteilla.

Lausunnon valmisteluun osallistuivat Hanna Salmenperä, Helena Dahlbo, Petrus Kautto ja Tuuli Myllymaa.

Jakelu Talousvaliokunta, SYKE Kirjaamo
Tiedoksi Kopionsaajat